Sisäministeriö
Inrikesministeriet

13.9.2022

Johtava asiantuntija Tuuli Tuunanen
Erityisasiantuntija Roope Jokinen

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle

Hallituksen vuosikertomus 2021; eduskunnan hyväksymät lausumat työelämä- ja tasa-arvovaliokuntaa koskevin osin (K 2/2022 vp)

Sisäministeriö esittää lausuntonaan kunnioittavasti seuraavaa:

Yhdenvertaisuusvaltuutetun kertomuksen eduskunnalle 2018 (K 6/2018 vp – EK 45/2018 vp) käsittelyssä eduskunta edellytti, että valtioneuvosto:

2. laatii tarvittavat lainsäädäntömuutokset sen mahdollistamiseksi, että pakolaisaseman ja toissijaisen suojeluaseman saaneiden perheenyhdistämishakemuksiin ei sovelleta toimeentuloedellytystä.

Hallitus on 16.6.2022 antanut eduskunnalle esityksen laiksi ulkomaalaislain muuttamisesta (HE 100/2022 vp). Hallituksen esityksessä ehdotetaan toimeentuloedellytyksen poistamista kansainvälistä tai tilapäistä suojelua saavien alaikäisten henkilöiden perheenjäseniltä ja muilta omaisilta perhesideperustaisen oleskeluluvan edellytyksenä. Ehdotus koskee siis sekä pakolaisaseman ja toissijaisen suojeluaseman saaneiden alaikäisten perheenjäseniä.

Hallituksen esitys perustuu hallitusohjelmaan. Hallitusohjelmassa todetaan, että selvitetään perheenyhdistämiseen liittyviä ongelmia sekä kansainvälistä suojaa saavien perheenkokoajiin sovellettavien tulorajojen kohtuullisuutta ottaen huomioon perhe-elämän suoja, lapsen edun toteutuminen ja muissa Pohjoismaissa sovellettavien toimeentuloedellytysten taso ja käytännöt. Toimeentuloedellytyksen soveltaminen kansainvälisen suojelun tarpeen perusteella oleskeluluvan saaneisiin alaikäisiin perheenkokoajiin lopetetaan.

Osana valmistelua lausunnolle lähetettiin luonnos hallituksen esitykseksi, jossa toimeentuloedellytyksestä luopuminen olisi koskenut kaikki kansainvälistä suojelua saavien perheenkokoajien perheenjäseniä, ei vain alaikäisten perheenkokoajien perheenjäseniä. Toimeentuloedellytyksen poistaminen kaikilta kansainvälistä tai tilapäistä suojelua saavien henkilöiden perheenjäseniltä sai lausuntokierroksella melko vahvaa tukea, vaikka toki esiin nousi myös joitain yksittäisiä huolenaiheita. Ehdotus edellä mainitussa laajuudessa ei kuitenkaan sisälly lopulliseen hallituksen esitykseen.

Sisäministeriö asetti vuoden 2021 lopulla ulkomaalaislain kokonaisuudistuksen esiselvityshankkeen (SM024:00/2021), jossa selvitetään ulkomaalaislain muutostarpeita ja uudistuksen toteuttamistapaa. Hankkeessa kuullaan lakia soveltavia viranomaisia sekä muita asiantuntijoita ja sidosryhmiä erityisesti lain käytettävyydestä ja toimivuudesta. Eräänä kysymyksenä näissä kuulemisissa on noussut esiin toimeentuloedellytys. Esiselvityksen pohjalta hankkeessa laaditaan suunnitelma kokonaisuudistuksesta. Ulkomaalaislain kokonaisuudistusta koskeva

kirjaus sisällytettäisiin seuraavaan hallitusohjelmaan. Varsinainen uudistustyö aloitettaisiin erillisen hankkeen toimesta seuraavalla hallituskaudella.

5. selvittää lainsäädännön mahdolliset muutostarpeet ihmiskaupan uhrien auttamisen ja rikosprosessin kytköksen heikentämisen, auttamisen uhrilähtöisyyden vahvistamisen sekä ihmiskaupan uhrin oleskeluluvan perusteiden osalta.

Sisäministeriön ja työ- ja elinkeinoministeriön tilaama tutkimus, jossa selvitettiin ihmiskaupan uhrien oleskelulupakäytäntöä, julkaistiin loppuvuodesta 2021. Yhdenvertaisuusvaltuutetun toteuttaman tutkimuksen kohteena olivat Maahanmuuttoviraston vuosina 2018–2020 tekemät oleskelulupa- ja turvapaikkapäätökset, joissa oli viitteitä mahdollisista ihmiskaupan uhreista. Aineiston pohjalta muun muassa selvitettiin, minkälaisia ihmiskaupan uhreja tunnistettiin ja miten ulkomaalaislakia sovellettiin käsiteltäessä heidän oleskelulupaansa koskevia hakemuksia. Lisäksi yhtenä keskeisenä kysymyksenä oli selvittää, miten ihmiskaupan uhrien haavoittuvuutta arvioitiin ja minkälaisille tekijöille annettiin merkitystä haavoittuvuusarvioinnissa.

Selvityksessä annettiin suosituksia lainsäädäntöön, soveltamiskäytäntöön ja koulutukseen liittyen. Sisäministeriö arvioi parhaillaan mahdollisia jatkotoimenpiteitä tutkimuksessa annettujen suositusten johdosta. Arvioinnin on tarkoitus valmistua vuoden 2022 aikana.

Sisäministeriö on asettanut 18.2.2022 lainsäädäntöhankkeen (SM003:00/2022) ihmiskaupan uhrien auttamista ja rikosprosessin välistä yhteyttä koskevien hallitusohjelmakirjausten toimeenpanemiseksi. Hallitusohjelman mukaan ihmiskaupan uhrien asemaa parannetaan itse ihmiskaupparikosprosessin etenemisestä riippumatta, ja kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annettuun lakiin (746/2011, jäljempänä *vastaanottolaki*) tehdään tältä osin tarvittavat muutokset.

Hankkeen pääasiallisena tarkoituksena on hallitusohjelman mukaisesti tehdä vastaanottolakiin muutokset auttamisen ja rikosprosessin välisen yhteyden heikentämiseksi. Keskeisenä tavoitteena on parantaa ihmiskaupan uhrin asemaa vahvistamalla uhrilähtöisyyttä avun antamisen ja erityisesti sen jatkumisen osalta. Tavoite on, että ihmiskaupan uhrien auttaminen on entistä ennustettavampaa, ja että pääpaino on uhrin avun tarpeen huomioimisessa. Näin tehden edistetään ihmiskaupan ilmituloa, uhrien avun piiriin ohjautumista ja siten osaltaan myös rikosvastuun toteutumista.

Hallituksen esitys on tarkoitus antaa eduskunnalle syysistuntokaudella 2022.